

ELLÁTOTTJOGI KÉPVISELŐ TOVÁBBKÉPZÉS EKK/120/4 SPECIÁLIS CSOPORTOK JOGVÉDELME I FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK ÉRDEKVÉDELMI SZERVEZETEK MEGISMERÉSE

**Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és
Dokumentációs Központ**

2015. OKTÓBER 9 .

ELŐADÓ: DR. GAZSI ADRIENN
2015.10.09 / 15.15-16.45

TÁMOP 5.5.7-08/1-2008-0001
Betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselői hálózat
és civil jogvédő munka fejlesztése

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1. A fogyatékoság fogalmának elméleti összefüggései (jóléti modell, emberi jogi modell)
2. A fogyatékoság fogalma és kategóriái az ENSZ konvenció alapján és a hazai szabályozásban, a fogyatékoság fennállását igazoló szakvélemények
3. A fogyatékosággal élő emberek társadalmi helyzete, társadalmi integrációja
4. A fogyatékos személyeket támogató-szabályozó rendszer helyzete Magyarországon
5. A fogyatékoság fogalmával összefüggésben álló egyéb fogalmi kategóriák (sajátos nevelési igényű, megváltozott munkaképességű személy etc.)
6. Fogyatékos személyek sérelmére elkövetett jogsértések esetén nyitva álló jogorvoslati lehetőségek vázlatos bemutatása (ábrák)
7. Jog és érdekvédelmi szervezetek

A FOGYATÉKOSSÁG FOGALMI KATEGÓRIÁI:

A fogyatékos személyekre vonatkozó joganyag két normaalkotási modell szemléletét tükrözi:

- „jóléti modell”, mely a fogyatékos személyeket társadalmi hátránnyal rendelkező, segítségre szoruló, anyagi és erkölcsi támogatást igénylő csoportként látja, s ennek megfelelően különféle támogatási és rehabilitációs rendszereket létesít számunkra.
- „emberi jogi modell”, amely megközelítés nem a fogyatékos személyek hátrányaira, hanem a többségi társadalom tagjaival való egyenlő méltóságukra, a társadalmi folyamatokban való egyenlő esélyű részvételre, az ép emberekkel azonos jogaik egyenlő élvezetére helyezi a hangsúlyt.

- az **emberi jogi modell** szerint formálja az Egyezményt ratifikáló országokban hatályban lévő fogyatékosügy normákat
- rögzíti, hogy a **fogyatékoság egy változó fogalom**, továbbá, hogy a fogyatékoság a fogyatékosággal élő személyek és az attitűdbeli, illetve a környezeti akadályok kölcsönhatásának következménye, amely gátolja őket a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal azonos alapon történő részvételben.
- rögzíti a **fogyatékos személy meghatározását**, amely szerint **fogyatékosággal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.**
- (2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről preambuluma e) pont)

A FOGYATÉKOSSÁG FOGALMA A HAZAI SZABÁLYOZÁSBAN

- ✓ az Egyezménynek megfelelően a **fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvényben** (a továbbiakban: Fot.) 2013. június 1-jei hatállyal módosult a fogyatékos személy fogalma
- ✓ a törvény alkalmazásában fogyatékos személy: ***az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja***
- ✓ az új definíció a fogyatékokosságot immár nem az egyén alkalmatlanságaként, hanem a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a környezet alkalmazkodási hiányosságaként látja, és felöleli a pszicho-szociális károsodással élő személyek körét is (a korábbi szaknyelvben pszichiátriai betegeknek nevezett személyek)
- ✓ Fontos! A szociális, egészségügy, oktatás, foglalkoztatás etc. területén meglévő fogalmi kategóriák ismerete, az összefüggések vizsgálata.

JOGSÉRTÉS

„ÁLDOZAT”

ELJÁRÁS KEZDEMÉNYEZÉS

panasz

feljelentés

kereset

hivatalból

Általános fogalom

- Bűncselekményi tényállások (Btk.)
- Személyhez fűződő jogok sérelme (Ptk.)
- Egyenlő bánásmód követelményének sérelme (Ebktv.)
- Alapvető jogok sérelme

Általános fogalom

- Büntetőjog (sértett)
- Polgári jog (sérelmet szenvedett)
- Egyenlő bánásmód (diszkrimináció alanya)
- Mi a relevanciája annak hogy az áldozat fogyatékos személy?
 - Speciális igények
 - Törvényes képviselő szerepe

- ✓ Polgári per (személyhez fűződő jogok sérelme esetén)
- ✓ Büntető eljárás kezdeményezése
- ✓ Egyenlő Bánásmód Hatóság eljárásának kezdeményezése
- ✓ Alapvető Jogok Biztosa eljárásának kezdeményezése
- ✓ Áldozatvédelmi intézkedések
- ✓ Távoltartás elrendelése
- ✓ Szociális intézményben:
 - ✓ Panasz intézményvezető illetve fenntartó felé
 - ✓ Működést engedélyező szerv szerepe
 - ✓ Ellátottjogi képviselő

Büntetendő
cselekmény

Sértett

Feljelentés

áldozatvédelem

Büntetőeljárás

távoltartás

Lehetsé-
ges
jogorvo-
slat

Bűncselekményi tényállások ■
(Btk.) pl.:

- **Az élet, a testi épség és az egészség elleni** (pl.: testi sértés, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés)
- **Az emberi szabadság elleni** (Pl: Személyi szabadság megsértése)
- **A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni** (Pl.: szexuális kényszerítés)
- **Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni** (Pl.: Kiszolgáltatott személy megalázása)
- **Kapcsolati erőszak**

Sértett: A bűncselekménnyel sértett vagy veszélyeztetett jog jogosultja

- **Magánindítvány:** bizonyos esetekben csak a sértett tehet lépéseket annak érdekében, hogy eljárás induljon (Pl.: szexuális erőszak (ae) **Gondnok (törvényes képviselő) szerepe** – a gondnokolt képviselét ellátja

- **Gyámhivatal szerepe**
- **Támogató szerepe** (eljárás során támogat)

- **Feljelentés**
- áldozatvédelmi referens: kiemelt figyelmet fordít a fogyatékkal élő áldozatokra
- **Büntetőeljárás szakaszai:** a nyomozás és a bírósági eljárás
- **Terhelt:** Akivel szemben a büntetőeljárás megindul az a **terhelt**, aki a nyomozás során **gyanúsított**, a bírósági eljárásban **vádolt**, a jogerős elítélését követően **elítelt**
- **Védő: ügyvéd**

Áldozatvédelem: mindenképpen szükséges a büntetőeljárás megindítása. *A támogatás formái:* az áldozatsegítő szolgáltatás (érdekérvényes, jogi segítségnyújtás, pénzügyi segély), valamint az állami kárenyhítés. (Ástv.4. §)
Távoltartás: A távoltartás a terhelt a köteles a meghatározott lakást elhagyni, a meghatározott személytől magát távol tartani etc.

A vádlottat elítélik vagy felmentik

Kártérítési igény külön, Polgári perben érvényesíthető!!!

Személyhez
fűződő jogok
séreleme

A jogsértés
alanya

Polgári per

Lehetsé-
ges
jogorvosl-
at

különösen

- ✓ **az élet, a testi épség és az egészség megsértése;**
- ✓ **a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;**
- ✓ **a személy hátrányos megkülönböztetése etc.**

- ✓ **Akit személyiségi jogában megsértenek bírósághoz fordulhat jogai érvényre juttatása érdekében**
- ✓ **A felperes:**
A polgári per azon szereplője, aki a pert keresetével megindítja, ő az ügy ura. Ő határozza meg, hogy milyen tényekre alapítottan, milyen jogalapon, kivel szemben milyen bírósági döntést kér.
- ✓ **a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a személyiségi jogai védelmében önállóan felléphet.**
- ✓ **A cselekvőképtelen személyiségi jogainak védelmében törvényes képviselője léphet fel.**

- ✓ **A polgári peres eljárás, melyben a bíróság a személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatos vitákat kérelemre elbírálja**

- ✓ **Fő előnye, hogy alkalmas lehet a személyiségi jogok megsértése alapján keletkezett minden vagyoni és nemvagyoni kár kompenzációjára**

- ✓ Akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján - az elévülési időn belül - **az eset körülményeihez képest követelheti**

- a) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) a jogsértés **abbahagyását** és a jogsértő **eltiltását** a további jogsértéstől;
- c) azt, hogy a jogsértő **adjon megfelelő elégtételt**, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;
- d) a **sérelmes helyzet megszüntetését**, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását (...) (etc.)

- ✓ **Sérelemdíj**

Akit személyiségi jogában megsértenek, **sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért**. A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire - különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására - tekintettel, egy összegben határozza meg.

Kártérítési felelősség (Ptk. 2:53. §)

Aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését.

Ptk. 2:52. §

Diszkriminatív magatartások

A diszkrimináció alanya

**Eljárás
kezdeményezés az
Egyenlő Bánásmód
Hatóság előtt**

**Lehetsé-
ges
jogorvosl-
at**

**„magatartás, intézkedés,
feltétel, mulasztás,
utasítás, gyakorlat
(együtt: rendelkezés)”**

- ✓ Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
 - ✓ Közvetett hátrányos megkülönböztetés
 - ✓ Zaklatás
 - ✓ Megtorlás
 - ✓ Jogellenes elkülönítés
- Speciális területek:**
lakhatás, foglalkoztatás, szociális ügyek és egészségügy, oktatás és képzés, áruk és szolgáltatások

**Nem valósul meg
diszkrimináció:**

- ✓ Családi, hozzátartozói viszonyok
- ✓ Jogszabályok
- ✓ A törvényben meghatározott mentesülési

Védett tulajdonság Pl.:

- ✓ Értelmi fogyatékkal élő, halmozottan sérült, autista személyek
- ✓ Családtagjaik, közeli hozzátartozóik

Az egyenlő bánásmód megtartására köteles:

- ✓ Közigazgatási szervek, rendőrség etc. ,
- ✓ Oktatási, szociális, kulturális intézmények,
- ✓ Munkáltatók
- ✓ Közszolgáltatók
- ✓ Üzletek, bankok, vendéglátó ipari egységek, egyéb szolgáltatók stb.

Gondnok/Támogató

- egyéni vagy
- közérdekű igényérvényesítés
- Egyezségkötésre lehetőség van.

- ✓ ***jogsértés felszámolása***
- ✓ ***nyilvánosságra hozatal***
- ✓ ***bírság***

- ✓ ***kártérítés nem igényelhető!!***
!

Alapvető jogok sérelme

Érintett

Alapvető Jogok Biztosa eljárásának kezdeményezése

Lehetséges Jogvoslat

- ✓ alapvető jog sérelme vagy a
- ✓ annak közvetlen veszélye

Pl.: az ellátottak alapvető jogait súlyosan sértő körülmények - embertelen körülmények, folyamatos megaláztatások és fenyegetések között gondozzák az értelmi fogyatékkal élő lakókat

Az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint valamely hatóság (pl. közigazgatási szerv, közszolgáltatást végző szerv) tevékenysége vagy mulasztása az alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Gondnok/Támogató szerepe!

Eljárás

kezdeményezés:

Feltétele: a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Hivatalból is jogosult vizsgálatot indítani!

(Pl: AJB-1366/2015. számú ügy)

- ✓ *Kivizsgálja a problémát*
- ✓ *A feltárt alapvető joggal összefüggő visszasság orvoslása érdekében intézkedést kezdeményez*
- ✓ *Javasolhatja az Országgyűlésnek jogszabály megváltoztatását is*
- ✓ *Etc.*

Intézményi
jogviszonnyal
összefüggő jogok
séreleme

Érintett

Széles körű
panasztételi,
jogorvoslati
lehetőség

Intézkedési
lehetőségek

Az *ellátotti jogokról* a Szocvtv. 94/E-94/J. §-ai szólnak, melyek körén belül kiemelkedő jelentősége van

- ✓ az *élethez, emberi méltósághoz való jognak*
- ✓ *testi épséghez, testi-lelki egészséghez való jogoknak* (Szt. 94/E. § (4) bek.).

✓ **Panasz kivizsgálása**

intézményvezető felé panasz: 15 napon belül köteles a panasztevőt írásban értesíteni a panasz kivizsgálásának eredményéről

Amennyiben az intézményvezető határidőben nem intézkedik, vagy a panasztevő nem ért egyet az intézkedéssel, az intézkedés kézhezvételétől számított nyolc napon belül *fenntartóhoz fordulhat jogorvoslattal:* az ellátotti jogok séreleme a *fenntartó* kivizsgálhatja a panaszban foglaltakat, és intézkedéseket tehet az intézményvezető irányába azok megszüntetése érdekében.

✓ **Segítségnyújtás jogok érvényesítésében**

az ellátást igénybe vevő számára az *intézményvezető segítséget nyújt a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervek megkeresésében*

szükség esetén az intézményvezető értesíti az ellátott törvényes képviselőjét, vagy az ellátottjogi képviselőt az ellátott jogainak gyakorlásához szükséges segítségnyújtás céljából.

✓ **A működést engedélyező szerv** szociális igazgatási bírságot szabhat ki a fenntartóval, a jogsértés során a fenntartó nevében eljáró személlyel, illetve a szociális szolgáltató, intézmény vezetőjével szemben, ha a fenntartó, illetve a szociális szolgáltató, intézmény az **ellátottak szociális törvényben biztosított valamely jogát megsérti,**

- ✓ ha az ellátottak, törvényes képviselőik, illetve az ellátotti érdek-képviselői szervek felé fennálló tájékoztatási, bejelentési kötelezettséget megszegik,
- ✓ az ellátottat vagy az ellátotti érdekképviselői szervezet akadályozzák jogai gyakorlásában, illetve abban, hogy a működést engedélyező szervhez, más hatósághoz vagy az ellátottjogi képviselőhöz forduljon,
- ✓ vagy a szociális szolgáltató, intézmény vezetője, illetve a fenntartó a panaszt határidőben nem vizsgálja ki. (Szocvtv. 92/L. § (1) bekezdés)

- **Fogyatékoságügy területén tevékenykedő fontos civil érdekvédő jogvédő és szakmai szervezetek:**
- Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ) (<http://www.efoesz.hu/>)
- Autisták Országos Szövetsége (AOSZ) (<http://aosz.hu/>)
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) (<http://www.sinosz.hu/>)
- Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) (<http://www.meosz.hu/>)
- Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MVGYOSZ) (<http://www.mvgyosz.hu/>)
- Siketvakok Országos Egyesülete (<http://siketvak.hu/>)
- Afázia Egyesület (<http://aphasie.hu/>)
- Kézenfogva Alapítvány (<http://www.kezenfogva.hu/>)
- Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. (FSZK) (<http://fszk.hu/>)
- Motiváció Alapítvány (<http://www.motivacio.hu/>)

jogszabályok:

- ✓ 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- ✓ A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.)
- ✓ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2012/29/EU IRÁNYELVE (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról
- ✓ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
- ✓ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- ✓ 2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról
- ✓ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebktv.)
- ✓ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
- ✓ 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
- ✓ 2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről
- ✓ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- ✓ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szoctv.)
- ✓ 14/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központról
- ✓ A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény
- ✓ A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013.(X.24.) Korm. rendelet (Sznyr.)
- ✓ 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

TÁMOP 5.5.7-08/1-2008-0001

Betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselői hálózat
és civil jogvédő munka fejlesztése

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE